

J. PLEČNIK: VAZA, KOVANA IZ BAKRENE PLOČEVINE.

PAUL CLAUDEL.

A. D.

Claudela poznajo, vsaj po imenu, domala po vsem svetu. Saj je bil konzul na Kitajskem, Češkem, Danskem, v Braziliji. Po štirih letih diplomatske službe na Japonskem se je vrnil to spomlad v domovino. Ob silovitem potresu bi mu bila plima v Jokohami skoraj odnesla hčer, na srečo pa je požar v francoskem poslaništvu pobral eno samo žrtev: tretje dejanje nove trodejanke »Soulier de satin«, Claudelove dramske »oporoke«, ki spaja zmes burke, strasti in mističnosti. Na srečo, zakaj dramaturg je

učinkovito predelal upepeljeni konec »Svilenega črevlja«.

Občinstvo ne ve dosti več ko nič o Claudelovih prevodih iz grščine ali o didaktičnih in liričnih spisih, kakor »Poetika«, »Poznavanje vzhoda«, »Pet velikih hvalnic«, pač pa slove njih avtor kot odličnega dramatika, čigar umotvori so povsem svojevrstna bitja, živeča z novimi organi, misleča z vsemi čutili, tako da presenečajo in dražijo množice, navdušujejo pa redke izbrance.

Claudel se je sprl z renesančnim duhom in se vrnil med one srednjeveške pesnike in razmišljavce, ki so jim krščanske skrivnosti edini vir inspiracije. Svoje katoličanstvo je našel z 18. letom (25. dec. 1886), čita Rimbaudove »Illuminations«, dejanski pa je pričel izvajati verska načela v svojem 22. letu.

Njegova metafizika mu je korenito prekvasila vse pesniške stvarnje, zgolj iz nje vam je mogoče doumeti premnoge čudne podobe... Po vzoru mojstrov simbolistov prepleta najsplošnejše zamisleke z docela osebnimi vtiski, n. pr. »razum modrijanov me je učil z bobnarjevo pametjo« se pravi: njegov profesor Burdeau mu je dopedoval »razum modrijanov«, ta pa v resnici ni vsebolji več modrosti nego šolski sluga, ki je z hobnanjem naznanjal konec pouka... Umovanje otežkočajo ponekod prezgoščene elipse: »rumeno živim« se takole raztolmači: živim med žoltim plemenom v Pekingu... Igra z besedami ga često zavede v razne dedukcije: aristotelska in Leibnitzeva zamisel, da spoznavajoči duh ne more biti nasproti spoznavanemu predmetu zgolj vnanja in trpna priča, temveč da mora biti z njim v istinitem, živem odnošaju, ta ideja se javlja Claudelu kot enačba: *c o n n a î t r e* (spoznati) = *c o n a î t r e* (roditi se s kom) in služi kot izhodišče pravcatemu restavu... Bergsonova filozofija vam utegne tuptam odpreti pot v Claudelovo tvornico, ki ji tudi ton Nietzschejevega Zarathustre ni vselej tuj, dasi je njegov »verset« — jambaska inačica — prevesno prikrojen po bibliji, cerkveni pesmi in rimski liturgiji. Kadar se mu invencija omejuje na podatke iz dogmatične vere, postane njegov jezik najboljši, skladnja najpravilnejša. Jezuit De Tonquédec je v študiji o tem svojem miljencu naštel dve veliki strani slovničnih napak, ki jih je pesnik zagrešil v vzvišenem zanosu. Vzemimo odlomek ode »Duh in voda«, ki je po St. Fumetu najlepša bogoslovska pesnitev današnjih časov:

»Pozdravljen torej, o svet, nov mojim očem, o svet, celoten sedaj!

O popolna veroizpoved vidnih in nevidnih stvari, sprejemam te s katoliškim sreem!

Kamor koli okrenem glavo,

motrim brezmejno oktavo Stvarjenja!

Svet se odpira, in če mu je še tako široka ped, moj pogled gre črezenj od kraja do konca.

Pretehtal sem solnce tako kakor debelega ovna, ki ga dva korenjaka obesita na drog med rameni.

Preštel sem vojske nebes in sestavlil njih seznam od velikih likov, ki se sklanjajo nad starcem Okeanom

pa do najšibkejšega ognja, pogreznjenega v najgloblji prepad

nalik mrko modremu Pacifiku, koder lovska ladja preži na puhajoči curek iz kitovega nosu sličen belemu puhu.

Ujel sem vas in od konca do konca svetá okoli vas

razpel neizmerno mrežo svojega znanjá

ko stavek, ki se vname ob bakrenih pihalih,

prevzame rogove in postopno preplavi globine godalnega zbora,

in kakor se solnčni izbruhi

odživljejo na zemlji v vodnem nemiru in morskih povodnjih,

tako od največjega angela, ki vas vidi, vse do cestnega kamenčka ter od enega konca vašega stvarstva do drugega

ne prenela se zveza nič bolj nego med telesom in dušo.

Zavedajoč se nepristopnosti svojega liričnega navdihnjenja, opozarja C. čitalca, naj se sam dokoplje do bistva »kakor dela mlinski kamen z maslino in kakor kemik izvleče alkaloid iz najbolj upornih korenin.«

* * *

Avtorjeve drame se dadé razdeliti v dve skupini. Prva, namenjena že spočetka samo štivu, obsega pet umotvorov pod skupnim naslovom *Arbre in še Partage de Midi*. Najstari igrakaz se zove *Tête d'or*. Zlatolasec. To je vzdevek Simonu Agnelu, osvajaču v nekem nedoločnem onemoglem carstvu, ki po Duhamelovem zatrdilu simbolizira »dramo človeštva brez Boga«, medtem ko jo pisec sam imenuje »le drame de la possession du monde«. Šekspirski, whitmanski prizori, krasne prispodobе — po večini plod vizuelnega spomina — polno idej, a prečesto izgubiš logično nit! Opazovanje, konkretni del je šibek. Pričeti je treba z abstraktnim, ker Claudelovi junaki so posebitve npravstvenih ali religioznih zamisli. Na priliko v naši četverodejanki »*La jeune fille Violaine*«, ki je v poznejši poboljšani predelavi dobila naslov »*Marijino oznanjenje*« (*Annonce faite à Marie*), Violana pomeni samozatajo, krščansko prenašanje krivic, žrtvovanje samega sebe, pokoj duše, darovane Vsemogočnemu v najhujši stiski in siročini; Pierre de Craon — nesebično poslanstvo umetnika, graditelja cerkev in občinskih domov, živečega zgolj za čast in slavo Najvišjemu; Anne Vercors — starega zakupnika, ki je pol stoletja množil svoje imetje z naporom, dolžnostjo in zdravo pametjo, očaka na večer po dobro opravljenem dnevu; Mara, tekmica svoje sestre Violane, posebljena lakomnost in trdosrčnost kmetice, ki proti svojim najbližjim sorodnikom pozná samo zakonik, ako ta govori njej v prilog. Najbolje se posrečijo Claudelu čednostni liki, ker

je pač bolj učenik nego psiholog. Pri tem pa osebe kot Violana predočujejo prav za prav intimno, domačo zgodovino kreposti: oris takih napol istinitih, napol pojmovnih osebnosti so pristne hvalnice.

Od druge skupine, namenjene za oder, omenim »*Otage*« (*Talec*) in njega nadaljevanje »*Pain dur*« (*Trdi kruh*). »*Talec*« — borba med staro in med prekucijsko Francijo v l. 1812, nastopa tudi papež — je dosegel 1914. in osobito 1923. velik uspeh. Ligné-Poé pravi, da je to najbolj presenetljiva, vzvišena in zanimiva igra za daljšo dobo. Tu zopet naletiš na personifikacijo Žrtve: mladenka *Sygne* iz uglednega vojaškega rodu naj pomaga oteti svetega očeta iz Napoleonovih zaporov s tem, da bi se omožila z zoprnim cesarskim uradnikom, ki je ob revoluciji spravil njene roditelje pod giljotino.

Claudel je intuitivec in obenem možganski človek. Zastopniki latinske jasnosti odbijajo njegov kiklopski besedni trušč in snovno očarljivost. A s svojo prvobitno umetnostjo in morda še bolj s kremenitim značajem je prežl mnogo-brojen pisateljski naraščaj našega stoletja. Enim je krščansko pesništvo v Claudelu presešlo celó Dantejeve ali Ajshilove višine, drugi ga potiskajo med polovične germanske mislece. To pa je razvidno: slovstveni strankarji ne jemljejo povprečnega duha za svojega junaka. Kako pa sodi naš »oznanjalec« o sebi? »Ako je kaj novega v mojem delu, sem hvalo za to dolžan katoliški resnici. Vsa druga pota držijo v zagato. Več nisem napravil, nego da sem se na lahko dotaknil neskončnega sveta, kjer se dá še dosti čudežnega odkriti.«

Memento. G. Casella & E. Gaubert: *La Nouvelle Littérature 1895—1905*. — Florian-Parmentier: *Histoire Contemporaine des Lettres françaises 1885—1914*. — R. de Gourmont: *Le IIme Livre des Masques 1920*. — P. Lasserre: *Les Chapelles littéraires 1920*. — *La Vie Catholique* 4 avril 1925. — Claudelova zbrana dela.

REINHARD JOHANNES SORGE.

(Pesnik-mistik.)

JOZE POGAČNIK.

Rod, ki je za Rihardom Dehmlom pognal pod *Rnemško pesniško nebo*, je mnogoštevilen; a med vsemi morda najbolj zanimiva osebnost — tako po svoji čudoviti izvirnosti in poetični sili kakor po svojem prečudnem, hitrem razvoju — je Reinhard Sorge. Poet, od Boga poslan, kateremu se zdi vsak praktični poklic zločin nad svojim pravim zvanjem in ki živi edino svoji pesmi in z njo vred — večnemu Duhu. Poet, pozneje še prerok duha in božjega kraljestva in v skrivnosti večnosti potopljeni mistik. Silen umetniški talent, z besedo kakor zmagoviti grom, z dušo večno žarečo kakor v ekstazi, človek, čigar hrepenenje je iskalo le duha, zvezde, luč, večnost in Boga.

Sorge je velik. Ali Sorge ne živi več: ob *Sommi* je legel l. 1916, ubogi! In Sorge je bil